

Cestovní zpráva

Pracovník: **Jiří Fišer**

Akce: **Knihovny současnosti 2019**

Datum konání: 10. 9. až 12. 9.

Místo konání: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Klíčová slova: knihovnictví – trendy

Program :

Úterý 10. 9.

13.00–13.30 Zahájení, slavnostní uvítání

13.30–14.00 ZASLOUŽÍ SI TO – předání medailí Z. V. Tobolky

14.00–14.15 MEMORANDUM o vzájemné spolupráci v oblasti knihovnictví a informační činnosti

14.15–14.30 Knihovní systém jako součást ekosystému instituce

Ing. Nadežda Andrejčíková, Ph.D. (Cosmotron Bohemia a Slovakia)

14.30–16.00 Essentials for Libraries on their Way into the Future – IFLA's Activities open up New Chances

Barbara Lison (Stadtbibliothek Bremen, Německo)

Středa 11. 9.

Infobox I

8.30–8.50 Knihovna, o které J. K. Rowlingová nepsala

Mgr. Eva Cerniňáková (JABOK – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická)

8.50–8.55 Digitalizací k ochraně kulturního dědictví

Martin Novák (EXON s.r.o.)

8.55–9:10 CoLibri obalový systém

Mg. Radek Vaníček (CoLibri System)

9.10–9.20 Zpřístupnění báze národních jmenných autorit v podobě propojených dat (Linked Data) –

I. Etapa

PhDr. Zdeněk Bartl (Národní knihovna ČR)

9.20–9.40 Knihovnictví postavené na datech

Mgr. Michal Denár (Městská knihovna Česká Třebová)

9.40–10.00 Verbis a Portaro v roce 2019

Ing. Petr Štefan (KP-SYS spol. s r. o.)

10.20–10.40 Wikidata: databáze všeho, na které se mohou podílet i knihovny

Vojtěch Dostál (Wikimedia Česká Republika)

10.40–11.00 Termíny z TDKIV ve Wikidatech –praktické zkušenosti

PhDr. Linda Jansová, Ph.D. (Národní knihovna ČR)

11.00–11.20 Tvorba jmenných autorit v době RDA a GDPR

Bc. Michal Záviška (Národní lékařská knihovna)

11.20–11.40 On-line katalog pro všechny

Ing. Josef Klimeš (Cosmotron)

11.40–12.00 Technologické řešení a pracovní postupy při vytváření portálu MedLike

Mgr. Lenka Maixnerová (Národní lékařská knihovna)

Klíčové projekty českého knihovnictví

13.40–14.00 Rodina, rodina, rodina... (co vyplynulo o čtenářské socializaci z našeho posledního výzkumu)

prof. PhDr. Jiří Trávníček, MA (Ústav pro českou literaturu AV ČR)

14.00–14.20 Library advocacy – efektivní prosazování zájmů knihoven

Mgr. Marika Hrubá (Ústřední knihovna Fakulty sociálních studií MU Brno)

14.20–14.40 Veřejná knihovna – pilíř rozvoje města

Ing. Miloslav Nič, Ph.D. (zastupitelstvo a rada města Slaný)

14.40–15.00 Moderní knihovny v moderní době

Mgr. Michal Barč (Konica Minolta)

15.00–15.20 Knihovny a směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu

Dr. Zdeněk Matušík (Národní knihovna ČR)

15.50–16.10 Zpřístupnění děl nedostupných na trhu

PhDr. Vít Richter, Mgr. Zdenko Vozár (Národní knihovna ČR)

Infobox II

16.30–16.50 Projekt PERO – využití metod strojového učení pro automatické rozpoznávání textu

Michal Hradiš (Vysoké učení technické v Brně)

16.50–17.05 Novinky v projektu Obálkyknih.cz

Ing. Jiří Nechvátal (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích)

Čtvrtek 12. 9.

MILNÍKY A PILÍŘE

BLOK I. MINULOST KNIHOVEN A CO S NÍ DNES?

9.00–9.30 Étos Masarykova zákona a klíčové momenty ve vývoji českého knihovnictví v posledních 100 letech

doc. PhDr. Jaromír Kubíček CSc.

9.30–10.00 Mahenova anketa z roku 1928: Srovnání situace českého knihovnictví včera a dnes – a jak dál?

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

10.00–10.30 KDO HÝBE KNIŽNÍM TRHEM aneb: Místo knihoven ve složitém organismu knižní kultury

Ing. Martin Vopěnka

BLOK II. KNIHOVNY JAKO SOUČÁST SPOLEČNOSTI. A CO S NÍ A CO S NIMI?

10.50–11.20 Proces knižního přezbrojování Tereziánské zbrojnice. Motto: J. A. Komenský: „Ze zbrojnic udělejme biblioték.“

prof. PhDr. Josef Jařab, CSc., dr. h. c.

11.20–11.50 Knihovny aneb Tři zlaté pravdy děda Vševeda

prof. Andrew Lass

Program zde není uveden celý, pouze ty přednášky, které jsem navštívil. Důvody proto jsou jednak organizační (ne vždy se podařilo dodržet časový harmonogram), a pak také některým přednáškám jsem dal přednost před jinými, probíhalo jich totiž souběžně několik. Podrobnější informace [na webu konference](#).

Průběh akce

Na počátku již tradičně proběhlo předání medailí Z. V. Tobolky za mimořádné zásluhy o knihovnictví. Hned poté následovalo podepsání memoranda o vzájemné spolupráci mezi SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků), SDRUK (Sdružení knihoven České republiky), AKVŠ (Asociace knihoven vysokých škol) a Asociací muzeí a galerií. Na první pohled symbolické gesto má strategický význam v tom, že sjednocuje českou informační scénu. Taková může lépe odolávat různým dezinformačním tlakům, které se poslední dobou ve společnosti objevují.

Nadežda Andrejčíková představila knihovní systém jako součást (informačního) ekosystému instituce, zejména pak možnosti ARL v tomhle ohledu. Vize je taková, že ostatní informační systémy s tím knihovním přímo komunikují a on-line katalog už není jenom katalogem knihovny, nýbrž stává se jakýmsi vstupním portálem do ostatních, vlastních i cizích, informačních služeb a zdrojů. Vize je to jistě správná, nicméně způsob realizace silně závisí na daném prostředí té které instituce a v neposlední řadě na jejích prostředcích.

Barbara Lison, neoficiálně budoucí prezidentka IFLA (International Federation of Library Associations), přijela z ústředí až k nám, aby pronesla pár slov o rozvoji knihovnictví ve světovém rámci. Její příspěvek byl spíše teoretický, plný slov jako synergie, spolupráce, jednotnost, globální vize, strategie atd. Nicméně bylo zmíněno pár zajímavých odkazů. *IFLA global vision ideas store* je elektronické fórum pro výměnu nápadů a příkladů z praxe, 20 z nich je z Česka. *IFLA strategy 2019-2024* je souhrnná strategie federace. *IFLA library map of the world* je grafická pomůcka statisticky ukazující působení knihoven v různých zemích světa.

Zajímavější byly otázky z publika. Může IFLA nějak konkrétně pomoci při vyjednávání se zřizovatelem? Ani ne, poskytuje pouze metodickou podporu a příklady z praxe. Z další otázky a následné odpovědi vyplynulo, že knihovny nejsou politicky neutrální. Knihovna je demokratická instituce (vychází z myšlenky demokracie), a tudíž by se měla zastávat demokratických principů. Na druhou stranu IFLA je instituce politická, jejímiž členy jsou i Číňané a Rusové, a tudíž musí zůstat neutrální.

Mimoto padl názor, že stranit se nedemokratických režimů je utvrzuje v jejich pozicích. Zaujala též zmínka, že v německých knihovnách stoupla při migrační vlně poptávka po výpůjčkách CD přehrávačů. CD jsou totiž běžnou součástí jazykových učebnic, ale přitom se přehrávače příliš neprodávají.

Druhý den jsem navštívil sekci Infobox, která začala myšlenkovým experimentem.

Jak by vypadala knihovna ve světě H. Pottera? To zjišťovala Eva Cerniňáková. Studenti knihovnictví měli navrhnout knihovnu fungující bez omezení. Smyslem bylo zjistit, jak knihovnu vnímají, jak si představují, že funguje, a co jim ve službách chybí. Výsledky byly různorodé. Introvertní studovny, nekonečný knihovní prostor, knihovna ve venkovním prostoru, jiné druhy aktivit v knihovně, knihy mluvící a chodící, vodotěsné knihy jsou zástupci kategorie „usnadnění praktických úkolů z fyzikálního hlediska“. Z další kategorie „výběr literatury“ lze jmenovat schopnost vidět čtenáři do hlavy. Rozhovor s duchy zemřelých autorů pak spadá do „virtuální reality v knihovně“. Výsledky lze ve zkratce interpretovat tak, že nastupující generace knihovníků vnímá knihovny jako otevřená centra podpory procesu vzdělávání anebo procesu individuálního sebevzdělávání (mimo školu), což je plně v souladu se současným trendem rozšířené funkce, který si společnost „vynucuje“. Trochu překvapivá snad může být skutečnost, že se studenti ve svých vizích málo „odvázali“ a tradiční funkční rámec knihovny zachovali.

Následovaly dvě komerční prezentace, konkrétně představení produktů, skenery společnosti EXON a poloautomatický obalový systém CoLibri.

Zdeněk Bartl ukázal, jak postupuje 1. etapa zpřístupňování báze národních jmenných autorit v podobě propojených dat. Co si pod tím představit? Je záměrem jmenné autority opatřit jednoznačnými identifikátory z provenience ORCID, nebo ISNI a dále do polí 3XX přidat jednoznačné identifikátory URI. Tím se stanou autority lépe použitelné v prostředí sémantického webu, čímž se stanou lépe využitelné např. Googlem, Wiki Daty, Wikipedií atd., a tím pádem zmíněné služby mohou odkazovat zpět na „nás“, a tak by se mohlo zlepšit využívání knihoven (i novými způsoby). Zároveň

výše popsaným vzroste kompatibilita knihovnických dat s jinými informačními systémy. Projekt se naplno rozjede příští rok.

O knihovnictví postaveném na datech přednášel Michal Denár. Jde o to, že rozhodování v knihovním managementu by mělo být postavené na objektivní analýze vlastní digitální stopy v knihovních systémech, a nikoliv na osobních názorech či zkušenostech knihovníků. Data nelžou a jsou nezávislá. Digitální stopou se myslí metadata o uživateli, protokoly výpůjček, statistiky, analýza chyb atd. Sluší se dodat, že knihovna by měla mít vyřešený „data management“. Jaká data a na co používáme, kdo k nim má přístup (GDPR), jak jsou chráněna, zálohována a transportována. Prezentován byl příklad, kde založit novou pobočku, ale byly zmíněny mnohé další.

Vojtěch Dostál nám představil otevřenou databázi Wikidata. Jde právě o data provázaná velmi podobným způsobem, jak o tom byla řeč v odstavci o jmenných autoritách. Propojení dat hypertextovými odkazy mezi sebou vytváří ideální podmínky pro trénování umělé inteligence, která bude doporučovat svým uživatelům obsah na míru. Podobnou funkci nabízí Google, YouTube nebo Facebook. Je tomu tak proto, že propojením jednotlivých dat, vyjádřením vztahů mezi nimi, vzniká kontext, který je nezbytnou složkou porozumění. Kromě odkazů mají jednotlivé datové objekty i jednoznačné identifikátory. Kromě trénování UI se Wikidata dají použít i jako převodní tabulka mezi databázemi. Využití a přispívání do Wikidat je bez problému z hlediska licencí a autorského zákona. Kromě již zmíněného odkazu na další datové objekty záznam obsahuje pouze výroky o entitách reálného světa dokládané odkazováním na zdroje. Existují nástroje *Linked Pipes* (aktualizace databází), *Wiki-base* (vytvoření vlastní obdoby wikidat, kterou lze pak s wikidaty propojit) pro prohloubení využití Wikidat. Konečně na stránce databaze.wikimedia.cz je podrobný návod, jak se zapojit. Možným užitekem je zviditelnění vlastní databáze v prostředí webu.

Následoval příspěvek Lindy Jansové, Termíny z TDKIV ve Wikidatech, který na předešlé navázal z praktické stránky. TDKIV má 3200 hesel s 9000 příbuzenských obousměrných vazeb. Bylo by dobré TDKIV zpřístupnit a zmíněné vazby specifikovat. Standardizovaný rámec už je, Wikidata. Navíc ARL (Asociace výzkumných knihoven), IFLA a PCC (Program kooperativní katalogizace kni-

hovny Kongresu) vnímají Wikidata jako důležitý projekt. Výstupem projektu zpřístupnění TDKIV bude metodika pro zpřesňování vztahů mezi daty. „Ukázněná“ data se dají lépe použít ve vyšších, například vizualizačních, aplikacích a tím posunout databázi na vyšší úroveň. Zájemcům o problematiku by neměla uniknout adresa: <https://tools.wmflabs.org/hub>, kde jsou užitečné nástroje.

Poté přišla na řadu tvorba (jmenných) autorit v době RDA a GDPR, prezentoval Michal Závíška. Nejdřív bylo poukázáno na problém „povolání vs. obor působnosti (pole 3XX v autoritě)“. Ne každý dobře chápe rozdíl a oba prvky se navíc překrývají. Dále, zpracování autority je individuální, závisí na tom kterém katalogizátorovi, jaké údaje považuje za důležité, a tudíž jaké údaje vloží do autority. Bude třeba ujasnit metodiku. Druhá část se týkala již zmíněného GDPR. Kolem této směrnice panuje zbytečná hysterie. Jediný zaznamenaný problém je, že zhruba 2x do roka zavolá do Národní knihovny někdo, kdo si z nějakého důvodu přeje odstranit určité údaje z národních autorit. Takové případy řeší Zdeněk Bartl domluvou.

Následovala přednáška Cosmotronu o on-line katalogích pro všechny. Co by měl takový OPAC pro všechny mít? Linky na externí zdroje, ukazatele vědeckých hodnocení, viditelné identifikátory osob pro vědecké pracovníky. Seznamy doporučené literatury, správa vlastních seznamů literatury a generátor citací pro studenty. A samozřejmě přístupové mechanismy pro zdravotně postižené. Dál bylo zmíněno, že je užitečné zachovat více způsobů, jak najít informaci (fulltext, formulář, rejstříky), jelikož různí lidé hledají různými způsoby. Instrukce a popisky by měly být srozumitelné. V některých případech by mohl pomoci plánec s umístěním dokumentu. Zkrátka je dobré zachovat hranici mezi odborností a širokou použitelností.

Lenka Maixnerová nám přiblížila, jak pokračují práce na portálu MedLike. [MedLike](#) je portál na podporu zdravotní gramotnosti. Návštěvníkům nabídne prověřené zdroje informací na rozmanitá zdravotní témata (choroby), aby ti nepodléhali nějakým alternativním pravdám různých podvodníků. Nedoporučuje však konkrétní léky nebo publikace. Spravuje jej Národní lékařská knihovna. Projekt však ještě trpí nedostatky. Některé informační zdroje nejsou v češtině a chybí komiksy se zdra-

votní tematikou (hlavně pro mládež). NLK by ráda dostala MedLike do povědomí, třeba právě prostřednictvím knihoven.

Potom jsem se z Infoboxu přesunul na část: Klíčové projekty českého knihovnictví.

Úvodní příspěvek Rodina, rodina, rodina od Jiřího Trávnička se týkal čtenářské kultury. Z výsledků statistického výzkumu o socializaci vyplynulo následující. Nečtenáři (ti, kdo nevezmou knihu do ruky ani jednou během roku) jsou zpravidla amorfní jedinci bez výraznějších (kulturních) zájmů. Naopak ten, kdo má alespoň nějaký zájem o kulturu, knihu do ruky vezme, byť by to byl pouze čtenář sporadický (kdo čte např. jenom na dovolené). To, že se v rodině soustavně čte, z nás čtenáře automaticky neudělá, jak by se mohlo zdát, avšak pokud se v rodině čtenářství nepěstuje, je to velká bariéra. Rovněž škola nehraje v rozvoji čtenářství velkou roli. To už je větší zmíněný vliv rodiny. Mezi rodinou, školou a knihovnou jako socializačními okruhy v rámci čtenářství nemusí být stoprocentní soulad, ale musí se vzájemně respektovat. Rodina je však vždycky „bodem 0“ (základním výchozím bodem).

Library Advocacy, neboli efektivní prosazování zájmů knihoven. Marika Hrubá nám přednášela o stejnojmenném e-learningovém kurzu, který bude k dispozici od ledna 2020 na platformě <https://kurzy.knihovna.cz/>. Přístup bude bezplatný, kurz je podpořen VISKem. Bude mít 6 modulů a nebude časově ohraničený. Cílem je pomoci knihovnám posilovat svou vyjednávací pozici zvolením vhodné komunikační strategie a nástrojů. Jedním z nich je současný „hit“ storytelling, ukázání (hodnoty, funkce, dopadu apod.) na příběhu. Chce to mluvit zároveň se čtenáři i zřizovatelem, dlouhodobou strategií a přimlouvat se vždy za čtenáře, nikoliv za knihovnu.

Hodnoty knihoven se týkala i následující přednáška Veřejná knihovna – pilíř rozvoje města. Miloslav Nič, člen zastupitelstva města Slaný, nám předestřel význam knihoven pro průmysl 4.0. Průmysl 4.0 je souhrnný termín pro socio-ekonomicko-technologickou změnu v oblasti průmyslu. Co si pod tím představit? Zkrátka řečeno, roboty, expertní systémy a umělá inteligence převezmou jednoduché, nekreativní, ale zároveň pracné úkoly, tím se myslí např. účetní operace, úkony pásové výroby, kon-

trola lékařských receptů, rutinní chirurgické zákroky, základní pořádání a vyhledávání, psaní jednoduchých textů- mimochodem to vše jsou již případy vzaté ze skutečnosti. Stane se, že lidé těchto a podobných profesí budou postaveni před nutnost přeorientovat se na novou kreativnější práci s větší přidanou intelektuální hodnotou, pokud to ovšem bude v jejich silách. To samozřejmě způsobí značnou (a rychlou) společenskou změnu.

Jak do toho zapadají veřejné (a jiné) knihovny? Základní procesy v knihovně se dají do značné míry automatizovat, tudíž se knihovna musí změnit z místa, které pouze poskytuje informační zdroje, na místo, které poskytuje *zázemi* k pohodlnému využití informačních zdrojů. Z knihovny se musí stát (jak se dnes populárně říká) komunitní centrum. V knihovně se lidé mohou seznámit s tím, co po nich bude jejich nová „průmyslová pozice 4.0“ žádat (technologie, jazyky, metodiky, soft skills...). Knihovna se může stát i místem setkávání lidí „z branže“ tím, že veřejnosti nabídne (technické) *zázemi* pro pořádání pracovních schůzek, seminářů, workshopů. O informačních službách a poradenství nemluvě. Spolupráce s ostatními městskými subjekty (kulturními, vědeckými, průmyslovými) je v tomhle případě samozřejmostí. Stará verze knihoven není zdaleka na prvních místech žebříčku potřeb města, na druhou stranu nová verze by se tam probojovat mohla. Nová verze knihovny je ale o úroveň výš, a tudíž vyžaduje větší lidský i technický kapitál. Velkým úkolem knihoven je přesvědčit svoje zřizovatele, že právě knihovna je tím správným místem pro investici.

Budoucnosti se týkal i příspěvek Michala Barče ze společnosti Minolta, Moderní knihovny v moderní době. Knihovny dnes mají tvrdou konkurenci, například v podobě obchodních center. Co by jim mohlo pomoci, přemýšlet v některých oblastech jako ona. Knihovny by mohly zlepšit návštěvní zážitek aplikováním nových technologií (usnadnění čtenářských úkonů), do jisté míry usměrňovat aktivitu čtenáře (filtry webových stránek), nebo vyhodnocovat anonymizované čtenářské chování, např. pomocí inteligentních kamer a senzorů. Zmíněná technická řešení, zejména pak kamery a senzory, samozřejmě Minolta nabízí.

Knihovny a DSM, tedy směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu Evropské unie, to byla další malá přednáška. Směrnice upravuje výjimky z autorského práva. Zavazuje členské země

určitými cíli, ale jak jich dosáhnou, je už na zmíněných státech. Jedná se o složitou problematiku, takže pouze telegraficky. Knihovny mohou provádět database extraction a data mining, pokud jim to provozovatel DB (nebo jiného informačního zdroje) smluvně nezakáže. Za tím účelem mohou zhotovovat rozmnoženiny, které si mohou ponechat i pro verifikaci výsledků vědeckého výzkumu. Při přeshraničních digitálních výukových činnostech mohou jako vzdělávací instituce užít i díla z fondů mimo své prostory (zpřístupnění na místě samém). Ustanovení o ochraně kulturního dědictví se budou vztahovat jenom na předměty ochrany, které se nacházejí trvale ve sbírkách instituce, anebo jsou v trvalé úschově, anebo na ně má knihovna trvalou licenci. Bude možné zhotovit rozmnoženinu pro pojištění. Poslední část příspěvku se týkala zpřístupňování děl nedostupných na trhu. Zde nepůjde o zákonnou licenci, ale o smluvní dohodu s kolektivním správcem (autorských práv). Ovšem kolektivní správce není povinen smlouvu uzavřít. Zmíněné zpřístupňování je podmíněno informačními a propagačními opatřeními ze strany státu (např. povinností zveřejňovat aktuální seznamy děl nedostupných na trhu). Žádný předmět není ze zpřístupňování děl nedostupných na trhu apriorně vyloučen. Praktická aplikace zpřístupňování funguje zatím pouze v Německu.

Situace v Česku ohledně zpřístupňování děl nedostupných na trhu se týkal příspěvek Víta Richtera, který jsme vyslechli vzápětí. Od 90. let minulého století se pilně (a nákladně) digitalizuje, tudíž by bylo vhodné nashromážděný materiál využít, tedy zpřístupnit veřejnosti pro výzkumné, výukové nebo osobní účely. Bohužel jen cca 16% zdigitalizovaného materiálu lze poskytnout volně (70 let od úmrtí autora). Nicméně institut díla nedostupného na trhu nám umožňuje zpřístupňovat veřejnosti díla, jež nejsou 6 měsíců na trhu k dispozici, tím se rozumí, že neexistuje vůbec nikdo, kdo by taková díla, ať už jakýmkoliv způsobem, nabízel ke koupi (jinými slovy, jestliže se najde alespoň jeden obchodník, dílo dostupné je), a periodika starší 10 let. Podmínkou je pak veřejný, aktuální seznam těchto děl a samozřejmě uzavřená smluvní dohoda s kolektivním správcem autorských práv. Taková dohoda se vyjednala už v roce 2012, ale její praktická realizace trvala až do roku 2017 (nebyl například novelizován autorský zákon). Od roku 2018 se jednalo s Ministerstvem kultury o vyplácení licenčních poplatků, a nyní se už jenom čeká na potvrzení Ministerstva financí. Vše je domluveno zatím na 5 let.

Systém se bude zavádět ve třech etapách. První počítá se zpřístupněním na místě samém v knihovně. Ve druhé si bude moci čtenář požádat o údaje pro vzdálený přístup. Tyto dva případy budou bezplatné. Ve třetí etapě bude možné čtenáři poskytnout fotokopii dokumentu, tu si ale bude muset už sám zaplatit.

Technické řešení je přes systém Kramerius (Národní digitální knihovna). Knihovna si bude muset buď vyhradit jeden zvláštní počítač, to je jednoduchá cesta. Složitější, co do realizace po IT stránce, pak bude zajištění přístupu nevázaného na konkrétní stroj.

Zájemce o zpřístupňování uzavírá smlouvu s Národní knihovnou.

Následně jsem se přemístil zpět do sekce Infobox na přednášku Projekt PERO, který představil Michal Hradiš z Vysokého učení technického v Brně. Zmíněný projekt staví na základech rozpoznávání obličejů a rozpoznávání dopravních značek za jízdy. Novodobé tištěné dokumenty lze převést poměrně snadno, ale staré a mnohdy i cenné zdroje jsou psány výhradně ručně. A rozpoznání ručně psaného písma, nemluvě o historických variantách pravopisu, je úkol daleko obtížnější. Plánovanými výsledky projektu PERO budou open source moduly, OCR API hostované na VUT v Brně a webová aplikace pro OCR. Realizace posledního je už na spadnutí. Uživatel nahraje obrázek a bude mu poskytnut OCR výstup, ve kterém udělá opravy, ty se pak odešlou autorům projektu. Podstatou řešení je totiž umělá neuronová síť, která se postupně učí. Vývojáři jsou proto v této fázi projektu vděční za poskytnutí za „učebního“ materiálu (dopisy, kroniky apod.). Aby nevznikl nějaký omyl, rozpoznat znak je jenom první a nejjednodušší fáze celého procesu. Zjištěné znaky totiž musí automat zařadit do jazykového modelu, musí porozumět kontextu věty, aby mohl správně doplnit chybějící či opravit nesmyslná slova. Už teď poskytuje PERO daleko lepší (interně) výsledky, než např. ABBY FineReader.

Novinky v [Obalkyknih.cz](#) od Jiřího Nechvátala. Jsou dvě. První jsou (OCR a prohledatelné) seznamy použité literatury (citace) v té které knize. Nyní jich už portál obsahuje cca 4 500. Druhou novou funkcí portálu je doporučování literatury. Zakládá se na anonymizovaných datech

z výpůjčních protokolů Národní knihovny. Lez otestovat na adrese <http://doporuc.obalkyknih.cz/>. Nutno podotknout, že Obálkyknih.cz svými přídatnými funkcemi (jsou poskytovány přeneseně) již začínají trochu konkurovat OPACům velkých knihovnických systémů.

Poslední den konference, čtvrtek, byl ve znamení historického ohlédnutí za uplynulou stovkou let českého knihovnictví a filozofické reflexe téhož.

Začal příspěvkem Jaromíra Kubíčka Étos Masarykova zákona a klíčové momenty ve vývoji českého knihovnictví. Byl to takový výběr z docentovy nové knihy Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích. Proč vlastně byl přijat knihovní zákon? Rozhodnutí bylo veskrze politické a přímo vycházelo z programu České strany pokrokové. Masaryk potřeboval pro svoji vizi nového státu získat lidi a hlavně českou národní elitu. K tomu bylo ovšem třeba odpovídajícího kulturního a intelektuálního zázemí (české knihy dostupné v českých městech). Knihovny tak měly zcela pragmaticky posílit vlastní identitu nově vzniklého národa. To, že sama knihovna je jasným kulturním symbolem, v tomto případě vůbec nebylo na škodu. Více o důležitých událostech, politických bojích uvnitř a konkrétním fungování českého knihovnictví v kontextu dějinných událostí ve výše zmíněné knize.

Potom profesor Tomáš Kubíček srovnal situaci dnešního knihovnictví s knihovnictvím v době jeho založení. Podkladem mu byl průzkum Jiřího Mahena z knihy Knihovna jako instituce národní (1928) srovnaný se současným průzkumem jeho vlastním. Mahenova knihovna vznikla jako soustavný nástroj demokratizace společnosti a lidovému. Tehdejší knihovníci si to uvědomovali. Byli sebevědomější, neboť měli jasný úkol a místo ve společnosti (nemluvě o vlasteneckém nadšení). Knihovna tehdy právě společnost reflektovala a více do ní zasahovala z titulu výchovně-vzdělávací instituce. Kniha, potažmo kvalitní literatura, byla jen jakýmsi médiem toho, co knihovna dělala. Nynější knihovny jsou zábavně-vzdělávací instituce. Stahují se více do sebe a reflektují hlavně vlastní činnost. Jejich cesta směřuje ke komunitnímu centru, místu trávení volného času. Současná společnost totiž vyhledává spíš nenáročnou aktivitu, a přitom kritické myšlení náročná je. A přirozeně jsou ve své nové pozici nejistější, částečně i proto, že se domnívají mít vysokou konkurenci.

Následně vystoupil Martin Vopěnka, předseda Svazu knihkupců a nakladatelů, s pohledem takřka-jíc z druhého břehu. Z donedávna nepřátelského břehu nutno dodat. Spisovatelstvím se u nás nelze uživit a nakladatelskou činností jen tak tak, pokud člověk zrovna není velké a zavedené nakladatelství, o knihkupectví nemluvě. Není proto divu, že veřejné knihovny byly vnímány jako někdo, kdo podrývá knižní trh. Střízlivý odhad ztráty na knižním trhu způsobené činností knihoven byl přednášejícím vyčíslen na 800 milionů ročně. Nicméně 350 milionů ročně (asi 10% knižního trhu) činí nákupy knihoven, tudíž ony jsou vlastně zároveň také zdrojem příjmů. Navíc vychovávají „čtenářskou generaci“ a lidé se v nich mohou seznámit s autory, které si později zamilují, a začnou si kupovat jejich díla domů. Knihovny se taky mohou stát bránou na knižní trh, jestliže by s nakladateli kooperovali na komerční bázi. Spolupráce tedy určitý potenciál má.

Co jí podle názoru přednášejícího brání? Předně hanebné odměny autorům za výpůjčku, nyní činí 0,5 Kč/kus. Bylo by třeba je zvýšit alespoň na úroveň alespoň neurážlivou. Část z těchto prostředků by se měla převést do „fondu literatury“, který bude sloužit k rozvoji čtenářství (Neboť existuje oprávněná obava, že ani neurážlivé odměny by situaci autorů podstatně nezlepšily, takže nemá cenu prostředky ředit). Pokud by měly knihovny organizovaný centrální nákup, staly by se opravdu významným hráčem na trhu (doteď jednájí roztříštěně). To ovšem vyžaduje zapojení státu. Na knižním trhu se tedy rýsuje možná tripartita: nakladatelé, knihkupci – knihovny – stát, která by mohla dát dohromady alespoň nějakou kulturní politiku. A kulturní politika, což věděl už zmíněný Masaryk, je pro samostatný stát nezbytná.

Profesor Josef Jařab nám poutavě přiblížil představbu staré zbrojnice z dob Marie Terezie na knihovnu Univerzity Palackého v Olomouci. Po listopadové revoluci bylo třeba transformovat staré totalitní školství na moderní, demokratické. Demokratické školství ale vyžaduje aktivní studenty schopné samostatného uvažování, což vyžaduje samostudium, což vyžaduje prostředky k samostudiu, knihy. Knihy „ulité“ na různých fakultách, přechovávané často v nevyhovujících podmínkách nejsou prostředky vhodné k samostudiu, proto tedy potřeba centrální knihovny. Vyskytlo se několik překážek. První a nejlehčí úroveň byla (tehdy ještě) socialistická armáda, které zbrojnice tou dobou patřila. Vše se dalo vyřešit dohodou (a vhodnými kontakty). Level 2 byli někteří děkani, kteří se za žádnou

cenu nechtěli vzdát „svých“ knih. Poslední a nejtěžší úrovní byli památkáři a archeologové, kteří přestavbu neúměrně zdržovali. Nakonec se ale vše podařilo, takže se naplnilo Komenského doporučení: „Ze zbrojnic udělejme biblioték.“

A konečně poslední přednáška, které jsem se zúčastnil, filozofická rozprava prof. Andrewa Lasse na téma pravda. Demokracie je ve dnešním světě ohrožena. Závisí totiž na věrohodných informačních zdrojích. Knihovny by se měly zapojit do politického dění jako garant informačních zdrojů.

Ale začněme popořadě. Společnost se posunula k mediokracii. Tento pojem zastřešuje různé politické systémy, nemusí být a priori negativní. Realita a lidské vztahy jsou medializované, zprostředkované poutavě a profitabilně. Tímto prostředníkem jsou média, která někomu patří- tudíž nutně sledují zájem toho, komu patří (tím může být osvěta, lidov ýchova, kontrola nebo prostý zisk), a přitom by měla fungovat (nebo se tak navenek tváří) jako neutrální platforma. Problémem jsou zvláště sociální sítě. Lidé je totiž používají ke komunikaci, o které si mohou myslet, a měli by si to myslet správně, že je nezkreslená a svobodná. Do tohoto prostředí se postupně přesouvá celá veřejná sféra, ze které se vytrácí komunikace tváří v tvář (ztrácí se kus komunikace).

Další věc je, že se postupně rozpadá to, co se kdysi dalo tiskem dohromady. Digitalizace totiž odděluje nosič od sdělení. V prvních dobách knihtisku také nebylo vůbec jisté, že tiskař původní originál přetiskne správně nebo celý. Postupně se však ustálila jistá společenská norma. Nyní tu máme novou technologii, avšak norma ještě není. Je ohrožena spolehlivost.

Poslední prvkem je právo autority určovat, co je pravda. Zní to neslýchaně, ale je to logické. Musíme si uvědomit, že pravda- tedy bez svého metafyzického hlediska, je pouze výrokem o stavu, který sice přesně popisuje nějakou skutečnost (rovněž pomíjím metafyzický rozměr skutečnosti), ale důvěra v tento výrok je ale něco zcela jiného! Aby nějaký výrok byl věrohodný, musí se za něj zaručit společensky uznávaná autorita (velekněz, panovník, věhlasný učenec apod.) A nyní právě zažíváme erozi těchto momentů autorizace. Současné autority odmítají autorizovat pravdy, které se jim „ne-

hodí do krámu“, podráží systém věrohodnosti. Navíc rychlým tempem ubývají autority, které uznává (kterým důvěřuje) většina společnosti.

Pokud je pravda závislá na spolehlivosti, pak spolehlivost je závislá na věrohodnosti.

Tři pravdy tedy zní, nejdříve zaručit věrohodnost, potom spolehlivost a teprve potom je zdroj chápán jako pravdomluvný. Mediokracie hledá právě záruku věrohodnosti (Co si počne mas-sociální médium, o kterém si každý myslí, že lže? Ztrácí svůj smysl a tím pádem existenci.). Knihovny mají mechanismy, jak věrohodnost a spolehlivost zaručit, a to tím, že dovedou ochránit integritu informačních zdrojů.